

برخاستن به کشتن خود



نیوشا طیبی گیلانی

روزنامه‌نگار

«موتورسواری در مراتع خالد نبی ممنوع شد»، سرپرست اداره کل منابع طبیعی استان گلستان، خبر از ممنوعیت موتورسواری در آن نواحی داده است. خیلی هم خوب است، اما همین یک سطر - که اتفاقاً برای دوستداران محیط‌زیست و طرفداران حفظ طبیعت، خبر خوبی است - چیزهایی نگران‌کننده هم در بر دارد. اول این که چرا حفاظت از منابع طبیعی کشور دو متولی دارد؟ یکی سازمان حفاظت از محیط‌زیست که سازمانی مستقل است و ریاست آن معاون رئیس‌جمهور هم به حساب می‌آید و دیگری سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور که اداره‌ای تابع وزارت جهاد و کشاورزی است.

اما نکته مهم‌تر در این خبر یک‌سطری، همان موضوع تکراری جولان «آفرو» رانان و موتورسواران در عرصه‌های طبیعی ایران است. موتورسواران متعرض به طبیعت تکلیف‌شان با موضوع مردم و طبیعت روشن است. آنها دوست دارند سوار مرکب‌های آلوده‌کننده خود شوند و از دشت و دمن، آزادانه بالا و پایین بروند. شعار حیوان‌دوستی، طبیعت‌گردی و طبیعت‌دوستی هم نمی‌دهند، دنبال جایی مناسب هستند که موتورهایشان را برانند. البته نظیر این موتورسواران در دشت‌های سمنان، دامغان، اطراف زنجان و ده‌ها جای دیگر با همین مرکب‌های پرسرصد و آلوده‌کننده‌شان، سر در پی گورها و آهوان می‌گذرانند و آنقدر این موجودات زیبای در خطر را می‌دانند تا حیوان از خستگی یا ضایعه قلبی از پا بیفتند.

سروصدای این موتورها برای موجودات ساکن طبیعت به‌غایت هراس‌آور و حتی شوک‌آور و کشنده است، لگدمال شدن اندک پوشش گیاهی لرزان و تنک این دشت‌ها که بر اثر چرای بی‌رویه، خشکسالی و از بین رفتن منابع آب زیرزمینی در خطر نابودی قرار دارند، سببه دیگر این تفریح نابخردانه است.

اما موضوع «آفرو» اسواران حامی طبیعت، اینها زست دوست‌دار طبیعت دارند، کاروانی از خودروها به‌راه می‌افتند و به کویر، دشت و جنگل می‌زنند. در نقاطی چادر می‌زنند، آتش درست می‌کنند، سروصدا می‌کنند، به پوشش گیاهی صدمه وارد می‌کنند، آب رودخانه‌ها و زیست‌گاه‌های حیوانات را آلوده می‌کنند و آنها را فراری می‌دهند. بیشتر اینها آموزشی برای سفرهای این چنینی ندیده‌اند. بیشتر کسانی که برنامه‌ریز و مدیریت سفرهای گروهی این چنین را برعهده دارند، آن را به صورت کسب‌وکار نگار می‌کنند و عرصه طبیعت ایران برایشان به‌مثابه دکان و محل پول‌درآوردن است. از آنها که می‌روند وسط کویر و کنسرت راک برگزار می‌کنند، می‌گفتم. اینها هم به‌دلیل محدودیت‌های عمدتاً بی‌جا می‌روند در نقطه‌ای که دست کسی به آنها نرسد و موسیقی اجرا می‌کنند، کلیپ می‌سازند و بعد است به فکر حیوانات اطراف محل کنسرت کویری‌شان باشند که سروصدای ناپیوسته تا چه حد آنها را وحشت‌زده می‌کند.

همه این‌ها که آمد، ممکن است در کشورهای دیگر که طبیعت‌شان حال بهتری دارد و حریم مناطق حفاظت‌شده و عادی رعایت می‌شود، اتفاق بیفتد. ممکن است مناطقی را به جولان موتورسواران اختصاص بدهند و آنها در مناطقی خاص، کار خودشان را بکنند و کیف‌شان را ببرند؛ بی‌آنکه به طبیعت و ساکنانش آسیب برسانند. ممکن است «آفرو» سواری، ساکن شدن در طبیعت، چادر زدن و تجربه زیستن در محیط طبیعی در بسیاری از کشورهای دنیا، شیوه معمول سفر کردن باشد، چه خوب که در ایران هم چنین اتفاقی بیفتد. اما آنها که به این سفرها می‌روند و طبیعت را محل تفریح و انبساط خاطر خود قرار می‌دهند، آیا به قیود فعالیت در عرصه‌های طبیعی آشنا هستند؟ آیا خبر دارند که طبیعت ایران تا چه حد در وضعیتی شکننده، سخت و بر لبه نابودی قرار دارد؟ آیا می‌دانند که سهیل گیری‌های هرچند کوچک فردی وقتی در مقیاس چند هزار نفری تکرار شوند، چه تأثیر عمیق و غیرقابل‌جبرانی بر حیات طبیعی ایران می‌گذارد؟ اگر طبیعت ایران بمیرد، چه چیزی در این سرزمین زنده خواهد ماند؟

نگاه برخی، تا همین امروز حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی را مانعی بر سر راه توسعه و امری تزیینی و لوکس می‌داند و ضرباتی جبران‌ناپذیر به کبان سرزمین ما وارد کرده است. ما در حال انجام یک خودکشی جمعی هستیم. کافی است به کارنامه هرساله‌مان در آلودن طبیعت و عرصه حیات سرزمین‌مان در پس هر تعطیلی، نگاهی بیندازیم.

۲۴ ساعت

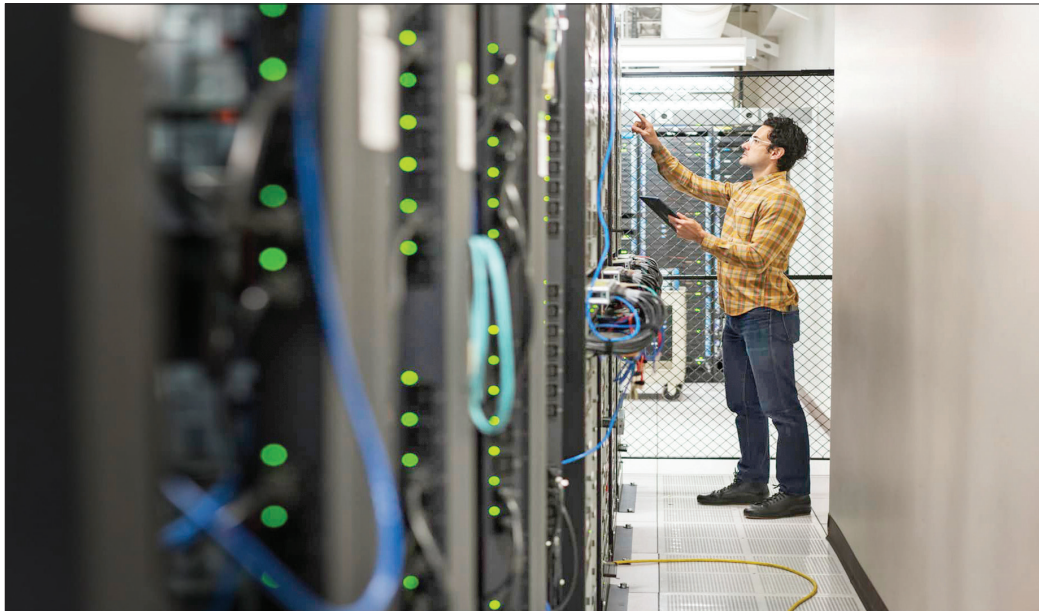
۱۶

24 HOURS

hammihanmedia@gmail.com
@Hammihanonline

تلفن روابط عمومی: ۸۸۷۴۹۳۰۰ • تحریریه: ۸۸۷۳۰۲۹۱ • آگهی‌ها: ۸۸۷۳۵۲۰۷ • نشانی: خیابان شهید بهشتی، خیابان پاکستان، کوچه دوازدهم، پلاک ۱۸
لیتوگرافی و چاپ: هم‌میهن • تلفن چاپخانه: ۰۲۱۴۶۸۲۱۱۱۴ • توزیع: نشر گستر امروز نوین • تلفن: ۰۲۱-۶۱۹۳۳۰۰۰

• صاحب‌امتیاز و مدیرمسئول: غلامحسین کریاچی
• مشاوران: عباس‌عبدی و احمدزیدآبادی
• سردبیر: محمدجواد روح • معاون سردبیر: مهرداد خدیر
• دبیران گروه‌ها: فرزانه طهرانی (اقتصاد) • آرمن منتظری (دیپلماسی و بین‌الملل)
• علی ورامینی (رسانه و فرهنگ) • سمیه متقی (سیاست) • الناز محمدی (جامعه) • آرش خاموشی (عکس)
• مدیراداری و آگهی‌ها: شاهرخ حیدری
• مدیر هنری: مهدی قربانی تبار
• هادی حیدری (طرح و کاریکاتور) • حروفچینی و ویراستاری: شهرام هادی



هوش مصنوعی بدون متولی

با وجود سرعت خیره‌کننده توسعه هوش مصنوعی در جهان وضعیت ایران رضایت‌بخش نیست



مسعود شاه‌حسینی

گزارشگر هم‌میهن

وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات دیروز گفت که ایران در بحث شاخص جهانی هوش مصنوعی، وضعیت مناسبی در مقایسه با کشورهای منطقه ندارد. به گفته هاشمی، کشورهای مانند امارات و عربستان در زمینه هوش مصنوعی شرایط بهتری از ایران دارند و باید با سرمایه‌گذاری بیشتر در حوزه فناوری اطلاعات و زیرساخت‌های ارتباطی کشور کاری کرد تا دست‌کم شکاف‌ها و فاصله‌ها کمتر شوند. بنا به آمارهایی که هاشمی داده، رتبه ایران در شاخص جهانی هوش مصنوعی ۶۰ است و در مقابل امارات رتبه ۱۴ و عربستان رتبه ۲۰ را در اختیار دارند. این دو کشور طرح‌های سرمایه‌گذاری ۱۴ و ۲۰ میلیارد دلاری برای توسعه هوش مصنوعی و هوشمندسازی‌شان دارند. رقمی که وزیر ارتباطات درباره سرمایه‌گذاری ایران در هوش مصنوعی ذکر کرده، بسیار کمتر از پیشنهاد است: ۵۰ میلیون دلار؛ یعنی ۰/۲۵ درصد عربستان و ۳/۵ درصد امارات. اما واقعاً چرا اختلاف‌ها این قدر زیاد است؟ آیا شتاب‌بخشیدن به طرح‌های زیرساختی حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطی ممکن است؟ چه نهادها و سازمان‌هایی در حوزه هوش مصنوعی مسئولیت دارند؟ عملکردها چگونه بوده و چه خلأهایی وجود دارد؟

۲۵۲ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری هوش مصنوعی

کم نیستند کسانی که معتقدند هوش مصنوعی انقلاب قرن فعلی بیست‌ویکم است؛ فناوری‌ای محبوب و سرمایه‌گذاری‌های کلان و سنگین که در حال متحول ساختن اقتصادها و جوامع است. براساس گزارش سال ۲۰۲۵ «شاخص هوش مصنوعی استنفورده»، سرمایه‌گذاری خصوصی جهانی در هوش مصنوعی در سال ۲۰۲۴ تا ۲۶ درصد به ۲۵۲ میلیارد دلار رسیده است. پیش‌بینی‌ها نیز درباره ادامه دادن روند صعودی سرمایه‌گذاری‌ها، خوش‌بینانه است. IDC برآورد کرده که هوش مصنوعی تا سال ۲۰۳۰ به‌طور تجمعی ۱۹/۹ تریلیون دلار به اقتصاد جهانی اضافه کند که معادل ۳/۵ درصد از تولید ناخالص داخلی مجموع کشورهاست. این رشد سریع نشان‌دهنده اهمیت استراتژیک هوش مصنوعی است.

از آن سو کشورهای مختلف نیز استراتژی‌های مختلفی برای حوزه هوش مصنوعی‌شان طراحی کرده‌اند که عمده آن در سه حوزه سرمایه‌گذاری بر زیرساخت‌ها، توسعه استعدادها و همکاری‌های بین‌المللی است. برای مثال آمریکا با شرکت‌های قدرتمندی مثل اوبی‌آی‌آی، ایکس، گوگل، مایکروسافت، آمازون، متا، آنترفیک، پرپلکسی‌یتی، بایت‌دنس و... هم‌اکنون قطب اصلی هوش مصنوعی است و بر نوآوری و کاربردهای دولتی هوش مصنوعی تأکید دارد. همچنین چین می‌خواهد تا سال ۲۰۳۰ رهبر جهانی هوش مصنوعی شود و از سال ۲۰۱۷ کارش را شروع کرده است. اتحادیه اروپا نیز برای تبدیل شدن به قطب هوش مصنوعی قابل اعتماد و انسان‌محور، طرح عمل AI Continent را پیش می‌برد و هند نیز بر استراتژی رشد پایدار با محوریت هوش مصنوعی تأکید دارد.

بلندپروازی به سبک ایران

درباره ایران تقریباً از سال ۱۴۰۰ مقام‌ها در تریبون‌های مختلف، برنامه‌های مختلفی برای هوش مصنوعی مطرح کرده‌اند که شاید بلندپروازانه‌ترین آن، قرار گرفتن ایران در زمره ۱۰ کشور برتر هوش مصنوعی تا سال ۲۰۳۲ باشد. با این حال هیچ نشانه‌ای از چنین جهت‌گیری جاه‌طلبانه‌ای در عمل مشاهده نمی‌شود.

بررسی شاخص آمادگی هوش مصنوعی دولت‌ها شاید یک ملاک ارزیابی باشد. مؤسسه‌های بنام آس‌فورد اینسایت، سالانه کشورها را برای پذیرش و اجرای فناوری هوش مصنوعی براساس معیارهای پنج‌گانه‌ای اعم از چارچوب سیاستی، زیرساخت‌ها، دسترسی به داده، سرمایه‌انسانی، نوآوری و ملاحظات اخلاقی ارزیابی می‌کند. در گزارش سال ۲۰۲۴ این نهاد، ایران در میان ۱۸۸

کشور، رتبه ۹۱ را کسب کرده که سه‌پله بهتر از سال ۲۰۲۳ است. این عملکرد در مقایسه با جایگاه ایران در زمینه تولیدات علمی مبتنی بر هوش مصنوعی زمین تا آسمان متفاوت است. ایران با تولید دانش هوش مصنوعی، به‌ویژه فعالیت‌های دانشگاهی جایگاه قابل‌توجهی دارد و در زمره ۲۰ کشور برتر جهان قرار دارد. ضعف اصلی ایران در شاخص‌های کلان مانند حاکمیت هوش مصنوعی و انطباق‌پذیری است؛ موضوعاتی که همه تلاش‌های دیگر را تحت الشعاع قرار می‌دهند. براساس گزارش‌ها تا نیمه ۲۰۲۴، ۲۲ کشور قوانینی برای حوزه هوش مصنوعی وضع و راهبردهای‌شان را مشخص کرده‌اند و سرمایه‌گذاری‌های کلانی به‌تفویت زیرساخت‌هایشان اختصاص داده‌اند.

انتظارات بالا و عملکردهای ضعیف

با وجود اقداماتی مانند تأسیس سازمان ملی هوش مصنوعی، ایل‌های درباره نقش نهادهای متولی، تعامل میان شورای عالی انقلاب فرهنگی و کمیسیون تنظیم مقررات و فقدان برنامه عملیاتی جامع به‌خوبی مشهود است. تا به امروز تخصصی‌ترین نهاد و دستگاه متولی هوش مصنوعی، همین سازمان ملی هوش مصنوعی است که حالا بعد از یک‌سال تردیدهایی درباره عملکرد آن وجود دارد. سازمانی که سال گذشته متولد شده، آن طور که باید انتظارات را برآورده نکرده است. ریشه‌های تشکیل این سازمان به مصوبات دولت سیزدهم بازمی‌گردد. مرحوم رئیس‌جمهور در آذرماه ۱۴۰۲، دستور تشکیل شورای ملی راهبری و مرکز ملی هوش مصنوعی را صادر کرد. سپس در دی‌ماه ۱۴۰۲، سند ملی هوش مصنوعی با همکاری وزارتخانه‌ها، دستگاه‌های اجرایی، دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها تصویب و در نهایت براساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۴۰۳ نهایی شد. مأموریت این سازمان این بود که هدف‌گذاری غایی - که همان قرار گرفتن ایران در زمره ۱۰ کشور برتر جهان در حوزه هوش مصنوعی بود - را تا سال ۱۴۱۲ عملیاتی کند؛ رویایی که باتوجه به عملکرد یک‌سال گذشته این سازمان، هیچ گزارش و اطلاعاتی درباره آن منتشر نشده است.

از این که بگذریم، برنامه هفتم توسعه نیز نتوانسته ایل‌های را رفع کند. مطابق بند (ج) ماده ۶۵ قانون برنامه، دولت تکلیف دارد «برنامه ملی هوش مصنوعی» را اجرایی کند. برنامه‌ای که هدف آن رفع موانع و چالش‌های توسعه هوش مصنوعی کشور مثل دسترسی به داده، حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و نیروهای متخصص این حوزه و تأمین مالی سریع و ضروری است. مهمترین هدف طرح جدید، هماهنگ‌سازی ملی برای توسعه هوش مصنوعی و جلوگیری از پراکندگی فعالیت‌هاست. وضعیتی که به‌طور مشخص گواهی است بر این که مدیریت، تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری هوش مصنوعی کشور، در سالیان گذشته به‌شدت از تداخل وظایف و مسئولیت‌ها متأثر شده است و همین موضوع توان، زمان و تخصص درست و اصولی منابع محدود کشور را تحت الشعاع قرار داده است.

آینده هوش مصنوعی ایران

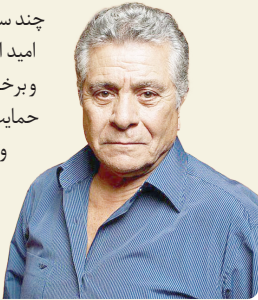
در چنین وضعیتی آیا می‌توان به آینده امیدوار بود؟ پاسخ دشوار است. برای بهره‌مندی از مزایای هوش مصنوعی به نظر می‌رسد یکبار دیگر باید همه چیز را مرور کرد و اقدام‌های ضروری در سطوح عالی تصمیم‌گیری انجام داد. روند را حذف کرد، عملکردها را سنسجیم، مأموریت‌هایی مشخص برای سازمان‌ها و نهادهای تخصصی و حرفه‌ای تعیین کرد و از فرصت‌ها به‌خوبی استفاده کرد. واقعیت این است که ایران پتانسیل علمی و انسانی قوی در حوزه هوش مصنوعی دارد. با وجود ابر چالش تحریم‌های بین‌المللی و کمبود سرمایه‌گذاری خارجی، تجربه پیشرفت‌ها در برخی حوزه‌های مرتبط با هوش مصنوعی، نشان‌دهنده ظرفیت بالقوه کشور است. تنوع‌بخشی به اقتصاد، بهبود خدمات عمومی و بهره‌گیری از مزیت‌های دیگر آن؛ مشروط به داشتن طرح، برنامه، تدوین استراتژی‌های منسجم و سرمایه‌گذاری‌های هدفمند است. به‌عبارتی دیگر، توسعه سرمایه‌گذاری و توجه به زیرساخت‌ها برای توسعه هوش مصنوعی، بیش از هر چیز نیازمند گرفتن تصمیم‌های دوشوارت و پرداخت جدی‌تر به حکمرانی هوش مصنوعی است. در غیر این صورت عقب‌ماندگی در هوش مصنوعی به کاهش رقابت‌پذیری، وابستگی فناوری و از دست دادن فرصت‌های نوآوری منجر شود و نگاه است که پشیمانی سودی ندارد.

چهره

روی صحنه، در آرزوی بازگشت به وطن

شب ۲۳ فروردین‌ماه در جریان برگزاری کنسرت نمایش «اسیصد» در شهر سن خوزه آمریکا، بازیگران از بهروز وثوقی دعوت کردند که به روی سن برود. وثوقی در میان تشویق زیاد تماشاچی‌ها از پله‌ها بالا رفت و با تعظیم و فروتنی در میان بازیگران قرار گرفت. اومیکروفن را که به دست گرفت، گفت: «امشب یکی از بهترین شب‌های زندگی من است». حالا دیگر نزدیک به نیم‌قرن است که بهروز وثوقی از ایران رفته و در این سال‌ها هم جز چند کار محدود، در پروژه‌ای حضور نداشته که موفقیت‌های گذشته او در سینمای ایران را تکرار کند. اما تشویق او، حس‌وحال خودش روی سن و در میان بازیگران نسل جدید سینما قرار گرفتن، تبدیل به یکی از پربازدیدترین ویدئوهای شبکه‌های مجازی در ۲۴ ساعت گذشته شده.

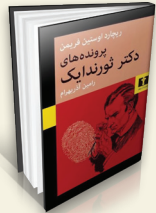
چند سال پیش بود که صحبت‌هایی درباره امید او به بازگشت به ایران شکل گرفته بود و برخی از هنرمندان و مردم از این خواسته حمایت کردند. تصاویر قرار گرفتن بهروز وثوقی در کنار بازیگرانی که از ایران به آمریکا رفتند و روی سن، دوباره او و امید به بازگشت‌اش را در مرکز توجه قرار داد.



کتابخانه

رقیب شرلوک هولمز

«پرونده‌های دکتر ثورندایک» نوشته ریچارد اوستین فریمن، با ترجمه رامین آذر بهرام در ۲۸۰ صفحه و با قیمت ۳۱۵ هزار تومان توسط نشر نیلوفر منتشر شد. اوستین فریمن در تاریخ ادبیات پلیسی، جایگاه بسیار والایی دارد. توجه دقیق به روش‌شناسی نگارش داستان پلیسی، استفاده بدیع از اصول منطق و علوم طبیعی در طرح معمایی داستان‌ها و ابداع سبک «روایت معکوس» در داستان پلیسی، از نقاط قوت نوشته‌های او هستند. روزنامه تایمز موارد دوم و سوم را عوامل اصلی تمایز داستان‌های اوستین فریمن از آثار خیل پلیسی‌نویسان انگلیسی دوران ملکه ویکتوریا می‌داند و «پرونده‌های دکتر ثورندایک» را «رقیبی سرسخت» برای شرلوک هولمز به حساب می‌آورد. ریچارد نویسنده بزرگ ادبیات پلیسی، در نامه‌ای به همیش همیلتون، ناشر معروف درباره اوستین فریمن نوشت: «این مرد کارش حرف ندارد. حتی از آنچه به فکر آدم می‌رسد، بهتر می‌نویسد.» اوستین فریمن هنگام نگارش آثارش به جزئیات توجه می‌کرد و آزمایش‌هایی که در داستان‌هایش توضیح داده بود را خود شخصاً انجام می‌داد تا مطمئن شود که نتایج مورد انتظار را به‌همراه خواهند داشت.



پرونده‌های دکتر ثورندایک

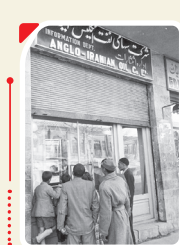
نویسنده: ریچارد اوستین فریمن

مترجم: رامین آذر بهرام

انتشار: نیلوفر

تاریخ

تاسیس شرکت نفت ایران و انگلیس



خردادماه سال ۱۲۸۰ امتیاز استخراج، بهره‌برداری و لوله‌کشی نفت و قیر در سراسر ایران به استثنای پنج استان آذربایجان، گیلان، مازندران، استرآباد (گرگان) و خراسان، به‌مدت ۶۰ سال به ویلیام ناکس دارسی، انگلیسی که سرمایه‌گذار اصلی قرارداد بود، واگذار شد. دارسی متعهد شد که در دو سال، شرکتی را برای بهره‌برداری از امتیاز تاسیس کند و از منافع حاصل، ۱۶ درصد به‌عنوان حق الامتیاز به دولت ایران بپردازد. علاوه بر این، ۲۰ هزار لیره نیز نقدی و به‌اندازه همین مبلغ، سهام شرکت را به دولت ایران بپردازد. هفت سال بعد در مسجد سلیمان، نفت یافت شد و بدین ترتیب در ۲۵ فروردین‌ماه ۱۲۸۸، «شرکت نفت ایران و انگلیس» برای استفاده از امتیاز دارسی تشکیل شد و لرد استراتون، سیاستمدار حزب محافظه‌کار انگلیس، به ریاست آن انتخاب شد. این شرکت تا سال ۱۳۲۹ که نفت در ایران ملی شد، همه امور مربوط به نفت ایران را در دست داشت. در این میان فقط یک‌بار در دوران حکومت پهلوی اول، ایران تلاش کرد قرارداد سودمندتری در این زمینه منعقد کند که نتیجه چندانی در پی نداشت.